

43 нр
В-65

с
В-65
838

Издавие Литературно-Издательского под'отдела Зырянотдела Наркомнаца.

„Мувыв коңерјас, ётувтёј!“

.....Тіжанлыс, Варыш коф
Полыгтём сёлөмјас,
Ошкам мі олөм;
Тіжанлыс, бордјас,
Пөткајас-лебачјас,
Сылам мі вылөм“...
Чісталъев В.

ВОЈ ТОВ ШУВГӨМ.

Сынтыв нар.

Наркомнатсса комі ніга лезан ін.

1921 во.

- 208
1. Төв жыв Варыш.
 2. Шыпіча.
 3. Черанјас, гутјас.
 4. Тој.

Р. В. Ц. г. Устьсыольск „Госуд. тип.“ 5000 экзем.

23. 30к

8

Төв јыв Варыш.

Гижӧдсӧ тајӧ сӧлӧмыс бурейја „Варышлы“,—тӧв. Мајегов Оньӧ Опоныль.
„Сӧлӧм“.

Гураныг улыг
Вылылаң каяс
Кыскаган Гундыр.
Гонјасӧд кысгис,
Куза зев пессис—
Нуклалис сув...

Коркӧјј воис:
Зев жужыд слуда—
Вег бергӧдчӧ јур...
Нинӧм ез адзы
Лосыд тор сес—
(Вывсӧ ез тӧд.)

Пемыдын сланин
Мусмӧма сылы
Важыгаң вӧли.

Васӧдин сортасӧ
Кыщылтчис гӧгыльӧ
Жужгӧдчис—водис.
Кујлӧ сен лолалӧ
Нинӧм оз кыв...

Зев вылын јенӧжас
Ҷирдалӧ шонди,—
Гавкјӧдлӧ би југӧр
Разӧдӧ гаж.

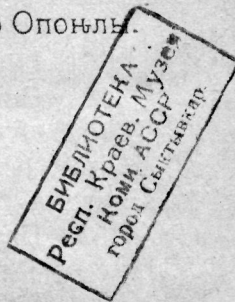
Кок улын, кыр улас
Лӧзалӧ Сарјӧ,

Из дора кыркӧщӧ
Гыјассӧ нӧјтӧ:
Жугӧдлӧ гыјас—
Веж быгјӧ пӧртӧ,
Швачӧдӧ чорыда,
Щын-бусӧн лептӧ.

Слудасаң гонјасӧд
Лейтчӧны шорјас,
Ызгӧны—бузгӧны
Усӧны Сарјӧ.
Жужыда сортӧма
Туж аслыс ва,
Из костти визувтӧ
Буждӧдӧ кыр.

дырӧ—регыдӧ,
(Огӧ ми тӧдӧ,)
Кујлис сен Гундыр,
Сӧмынӧ сафмис
Кущӧмкӧ шыыс—
Лептыштитис јур:

Вылысаң јенӧжсаң
Сунгысӧ увлаң
Суг борда Варыш:
Чегӧм борд пӧла,
Гырӧс тывјаса—
Швачкысис муӧ...

Сарыгул

838

474
2

Саломат

Усиг моз гораа,
 доймөмыг шога
 Горөдiс Варыш.

Повзiс сөн Гундыр
 Ödjöжык вешыштiс
 Бокөжык сег.

Муртса нiн ловжа
 Кувны оз сетчы
 Варышлөн лов.

Чепсагө, пессө,
 Изясө жуглө
 Борджассө асгыс.

Виçодө Гундырыд:
 Нiнөм нiн повны—
 Ештөма олөм,

Варышлөн помыс,
 Тыдалө, матын.
 Бергөдчө бөр.

Варышлы чужөмас
 Гералө лыкыг,
 Жерjөдлө пиң.

Јувалө сегга,
 Пиң пырыс шуө:

— „Ештіс тај, бурако! Кулан?“ Улілөн думјас
 — „Кула да, мыј!“

Шуіс Варышыд сілы,
 Ыжыда лолыштiс—

Ышловзiс гора:
 — „Ме гөлөмыг олі,
 Ме ыжыда вылі
 Төда ме шуд...
 Олөмкөд гiнгі,
 Чорыда вiјөі,
 Төдлі. ме гаж;

Лебалі вылі
 Кымөрјас саяті,
 Адзвылі јенөж.
 (Некор он адзв
 Коңер те, нiзув“)

— „Мыј-нө мен јенөжыд,—
 Куш iныд. тыртөмыд,—
 Мыј вылын кыскага сен!?

Тани мен лөгыд
 Шоныд i васөд
 Жувиçны гуын.“

Воча сiç шуіс
 Пөткалы—лебачлы
 Кыскагыс муын.

Аслыс ij арталө,
 Гералө думнас
 Варышлыг сөрөм;

„Лебав көт кыскаг,—
 Öтгама помыс
 Быдөнөс суас...“

Кытчөз ен лептыг—
 Татчө-жө воан,
 Наятө-жө пөран“.

Төв јывса Варыш,
 Полигтөм гөлөм
 Ез вермы кывны:

Нiзувлөн кывјас,
 Нiзувлөн думјас
 Пөткалы сөкыд.

—Черөбөсiс Варыш.
 Кыпөдiс морөс,
 Чатөртiс јур,

Көзныштiс сiннас—
 Виçөдлiс горув
 Из кыркөщ ув...“

Гортасын, гуын моз,
 Öшалiс пемыд,
 Öвтiс сег ул руөн,
 довкјалис ру...“

Из костыг потасөд
 Руçалис ва.

Кок улыг, бужодыг
Гылаліс му.

Шог лоі Варышлы:
Бордалы дескыд
Пемыдын сортасын
Лолавны сөкыд.

Чукөртіс Варыш
Med бөрја вын:
Горөдіс гора,
Сөлөмгыс шога—

Јөлөга сортасын
Лөвтыштіс воча:
— „Ок, ескө, өтчыд көт
Качлыны сетчань,
Јенөжлань, выvlanь
Леблыны бордөн!..
Отчыд көт кувтөз,
Кымөрөз чівлыны..
Вылыгань кок улыг
Вөр-васө адзывны!

Гундырыд сы кості
Аслыс і думыштіс:

„Буракө, јенөјас
Сещөм нын гажа,
Варышкө шоггө,
Сы понда наргө“.

Сы бөрті пөткалы
Нізувыд вөзјіс:
— Вешјышт-пө дорөжык,
Кыр јылас матө,
Ускөдчы сесаң
Кыр горув увлань,

Гашкө-пө бордјасыд
Лептасны тенө,
Уфитан олышты
Регыдік вылын.

Скөрмөдіс Варышөс
Омөдлөн кывјас,
dojдаліс сөлөмсө
Гундырлөн берам.

—Черөбгис Варыш.—
Горөдіс збоја;

Вермытөг муніс
Угласіг тыр
Бужөдө,—дорө.

Пыдыгань лолыштіс,
Југнтіс гін.
Шеныштіс борд...
Вынјыштчіс...—репіс,—
Сунгысис увлань,
Угі, пыр, угі...

Щупөдыг—щупөдө
Туплягис, туріс
Отарө горув...
Бордјасыс ізјасө
Черјасіс быдөн,
Тывјасыс угіг моз
Вошлагіс ставыс...

Тураңын візув шор
Нещыштіс шој,
Кылөдіс возө пыр
Летјөдліг тыр.

Көзыд ва пожјаліс
Варышлыг вір,
Візув ва быг сорыс
Нөбаліс Саріңө....

Саріңлөн гыјасыс
Ызгөны нора,
Із дора кыркөщө
Шкувгөны гора...

Ыжыд гы нылыштіс
Варышлыг шој,
Лептыштіс—качөдліс—
Гін вылыг воші...

Јона зев Саріҫыд
 Лајкјөдліс шој,
 Шога зев ғыјасыс
 Ғылісны мојд...

Кујліг маз Гундыр
 Гортасын өтнас
 Мовпаліс дыр
 Варышлыг кулөм,
 Пөтқалыг олөм,—
 Вылыг колөм.

Візөдліс севга
 Сетчө, көн ылын
 Тыдалө, вылын,
 Гажөдө гін,
 Көсјөдө шуд
 Лөзалан јенөж.
 Шензө, һеқызі
 Төдны оз вермы.

— „Мыј бара аңыліс.
 Варышыс тәјө
 Сетыг-сө, помтөмыс,
 Пыдөстөм јенөжсыс?!

Мыјла-нө ташөмыс
 Асланыс кулігөн
 Гудыртө сөлөм
 Мукөдлыг щөщ?!
 Асланыс олөмнас,
 Рафөјтөм вылөмнас?!

Мыјы-нө тыдалө,
 Мыј налы вогса,
 Сещөма кажітчө
 Вчлыгис олөмыс?!“

Тақикөн Гундыр
 дөжналіс дыр,
 Мед бөрті дум вылас
 Аслыс сек угі:
 „Мыј, ескө, щөщ-кө
 Качлыны меным

Јенөжлан, вывлан.
 Сізік-жө на мозөн
 Щөщ кута төдны
 Кајла-кө вылө
 Регыдік кежлө?

Најө-кө вермөны
 Ме верма төдны!“

Шуіс і вөчіс.

Кыщылтчіс гөгылө,
 Öдөбтіс бөжөн—
 Брунғысис вывлан.

Качіг маз асыкыс,
 Кыщылыс рағіс,—
 Летмуні вөн моз.
 Шонді вог удітис
 Југһитны кынөм.

Чужөма кодлөн
 Кыскасны муын—
 Лебны оз вермы!
 Сы јылыг Гундырлөн
 Вунөма вөлі.

Кыптыліс ескө,
 Матынік качліс
 Сы бөрті регыдөн
 Шһапкысис муө.
 (Уғі бөр улө).

Ез-өл кув муҫыд,
 Геректіс сөмын.
 (Уғөмыс сылөн
 Улысаң лоі.)

— „Со-пө мыј помын
 Лөгыдыс леблөмлөм!—
 Сіјө-кө вөлөма
 Јенөжсаң угөмын...
 Јөјөг зік пөтқажас!

Му вылыг оз төдны
 Олөмсө најө,
 Шогөны, жугылөс
 Кысгөны вылө,

Сетчаньы корёны
 долыд лун, кыпыд...
 Мыннө сен бурьыс?!

—Ферт ескө, шуны кө,
 Југьд сөн, гажа,
 Лебавны вёла.—
 Сы кыңаји нинём.
 Некытчө весіг
 Пыкны он вермы
 Тушатө ассыд.
 Кыскавны некөн...

Кушдөмөд шапөс

Пөткајас агныс!

—Ошкөны олөм,

Кыпыда ылөм.

Мыла нө омөлтныс

Міјанөс татыс?!

—Сы понда көнкө;
 Мед вермасны
 Ассыныс сажөдны
 Поэтөм тор колөм,
 Ассыныс шогмытөм,
 Некытчө туйтөм
 Му вывса олөмө.
 Тешкодөсө пөткајас.!

Ог нин ме ылав

Возө выв кежлө!

Ог ескы најөлы.

Кывјассө шуалөм

Пыфди ог пукты.

Он ылөд өні!“

—„Ме ачым төда
 Ставсө зікөз.
 Ме ачым леблї
 Јенежад сетчө.
 Качлі ме вывлан.
 Артышти гөгөр
 Сетыс ме олөм.
 Төді ме усөм
 (Усї көт сесап но

Нинём ег ло).

Сөмын ме өні

Јонжыка төда,

Еска ме аслым.

Мед најө, колөкө,

Kodi оз вермы

Радејтны му,

Ылөдлас ассө.

—Өні ме төда

Помөзъыс ставсө..

Пөткалыс ошкөм

Пыфди ог пукты!—

Му вылын чужлөм ме—

Муын іј ола!“

—Тақикөн шуавмыт

Кышыльчїс бара—

Ку піас зывөкыд пыріс.

Гортасын, пемыдын

Жувиған колы.

—„Вескод-пө

Ставыс мем,

Ас гөгөр кыңа.

Сыш меным төднысө

Мукөдтор жылыс,

Мөдлаө мог мем

Нинөмөз абу“...

Сек кадө зев јона

Скөралїс сарїз.

Льокыс зев ызгїснї

Гыјасыс сылөн.

Слуда бок ыліөз.

Четчїсны најө,

Із дора кыркөщлыс

Жуглісны дор...

Јенежсө—лөзасө,

Шондїсө—југьдсө

Вевтїсны кымөрјас,

Льетөм сөд вурун мөз

Өшїснїсны улөз.

Тöлыс сен, тöлыс
Мыҗсö ез кер!

Кык із кост ыртасöд
Шуғлаліс—војліс,
Гыҗассö кымөркөд
Отлаö гартліс,—
Гудраліс пемыдкөд
Пемыдыс ваö...

Гымаліс гым сен,
Југјаліс чард—
Поткөдліс, чажјөдліс—
Көсавліс кымөр.

Куға зев бөр вылас
Мураліс јенежыс,
Тіраліс јенежыс,
Веө вөрөдіс му.

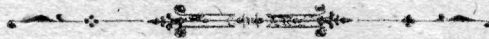
Гыҗаслөн ызгөмас
Гымалөм шыјасас
Кылісны кывјас:

Тіјанлыг, Варыш коф
Полыгтөм сөлөмјас,
Сылам мі вылөм!
Тіјанлыг, бөрдјас,
Пөткајас—лебачјас,
Ошкам мі олөм!

Med те кулін-кө, Варышөј,—
Бур тенад пом!
Те бөрын бара-на
Бордајас лөбны:
Кыпыдөг-сөлөмөн,
думјасөн сөстөмөг,
Төв-ру коф кокнөдөг
Лебавны кутасны,
Корсавны долыд-лун.
Олөмјас кокнөдны.
Гундыр коф олөмсө,
Улылыс думјассө,
Аснырув төждыгөм—
Җоңнаныс мустөмтны!*

Јона-на ызгісны
Гым сорыс кывјас:
„Тіјанлыг, Варыш коф
Полыгтөм сөлөмјас,
Ошкам мі олөм;
Тіјанлыг, бордајас,
Пөткајас—лебачјас,
Сылам мі вылөм“...

Чісталөв Тіма Вень.

Шыпіча.

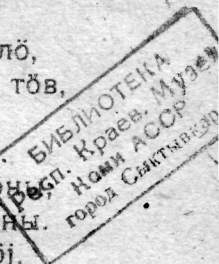
(Важ јөзлөн вiсталоm)

Мыјла увган, пармај?
Керөс јылө сүвтөмд.
Сыктыв пөлөн пукөбмд.
Мыј теd колө, вој төлө?
Мыјла нещкан корјассө
Јежыд кычлыг, лопулыс?
Кытчө бара, кымөрјас,
Зумыштчөмөн лебзанныд,
Вылі-вылі јенөжті
Мөда-мөдтө тојлалад?
Міча лунјас колыны.
Көчыд војсан кымөрјас
Комі муө локтісны,
Небесасө тупкісны:
Комі мулыг чужөмсө
Арса зерыс пожјатіс.

Жужыд керка өшінөд,
Гыа Сыктыв ва дорын
Ыжыд төбөс Шыпіча
Жугылытчөма вјдөдө
Мөдла пөлө ыліө,
Шуштөм щөщыд өр вылө,
Тошсө асөсы малаліг;
Кызө көчыд вој төвлыс
Увгөм, горзөм, шуэлаалөм.
„Кущөм таво көчыд ар,
Шыпічаыд думайтө:

„Куз і лок зев сулалө,
„Швічкө јара лечыд төв,
„Бытө јіөн лолалө.
„Вој Сарічыд лөгалө.
„Кос кымөрјас лебзөн.
„Лунлань өдјө пышјоны.
„Јөктө менам өлөмөј,
„Көсјө потны, топөдчө:
„Узны менө оз лежны.
„Містөм, пемыд вөтјасөј.
„Өті тор пыр вөтаса:
„Гыа Сыктыв ва куза
„Рочјас пыжөн кывтөны.
„Шонді возын југјалө
„Налөн гырыс пуртјасныс.
„Мыј возын-нө тајө ме
„Быд вој, быд вој вөтаса?
„Гашкө јеиоань вөт тајө?
„Коркө сіјө імітас?
„Інө сіці вір ворсө“...

Міча жужыд кыр јылын,
Щөкыд пожом өр піын
Шыпічалөн керкаыс
Зік өтнасөм сулаліс.
Сені пемыд Сыктыв-ју
Өтлаасө Ежвакөд.
Сетчө вајө пармазань

Чов-ју асгыс гөд васө.
 Сетөн мича нывјасыс
 Шыпичалөн быдмисны.
 Ыжыд нылыс— Шондіныв,
 Чужом вылас өмиң вір...
 Сылөн чојыс— Төлысбан,
 Кельд жугыл чужома,
 Жежыд, бытто төлыс бан.

Вож төв пөлтө, шутолө,
 Шургө килчө өңсө.
 Зымгө паччөр өшінө,
 Керка стенө уласө
 Вын ебөссө чукөртиг.
 Чов-ју вылын морт ни лов:
 Посни чері повзөма,
 Гырыс— шаж-пај мунөма.
 Увгө пөлтө лечыд төв.
 Кымөр вылі-вылісан
 Гырыс зерөн пожналө.
 Ежва вестын кымөрјас
 Термасиг тыр мунөны.
 Отарө і мөдарө.
 Паскыд Ежва гызөма,
 Места вылас оз інас.
 Мышку вылыс быгзөма.
 Код вылө-кө лөкалө.
 Гыјас сылөн пыванкод.
 Ветлөдлөны скөра зев,
 Мөда-мөдсө вөтөдіг.

Мыжкө возын шычөмас.
 Абу сижө бур возын!

Шонди нывкөд Төлысбан
 Вічөдісны жугыла
 Кыңи пемыд кымөрјас
 Небесати лебзөны,
 Кыңи вож төв нещынто
 Јежыд кыңлыс корјасө.
 Ылө-ылө төлөдө.

Гадајтисны, тунјасисны:
 Вічөдлісны ва вылө,—
 Батлыс кулом адјисны,
 Шыпичалыс төдісны.
 Жугылтчисны, Шогсөны.
 Ыжыд горөн оз бөрдны—
 Сіңи јенлөн шуөма.

Комі муын Шыпича
 Оз пов вөлі некотыс:
 Сыыс ыжыд төдыгыс
 Абу комі му вылас,—
 Печөрасаң Ізваөз,
 Удорасаң Јемваөз,
 Ежва выван Јаранөз,
 Сыктыв јывсан Вісөрөз:
 Весиг ыжыд Јемдінын.
 Шыпичаөс төдісны
 Паскыд комі му вылын.
 Шыпичаыс полисны
 Ічөтјасаң гырысөз,
 Верствөјасаң пөрысөз.

Јөзсө аслас төдөмнас
 Шенчөдлывліс Шыпича.
 Сыктыв— грездан Чов јуөз
 Унжык ловө вит верстыс.
 Сыктыв дінө јукмөсө
 Сижө вөлі сунгысас—
 Чов ју вестө бөр петас.
 Ыжыд вөлі ва вылын!
 Сылыс јујас кывзисны,
 Тыјас сы ног вөчисны.

Богтас кіас ва тасті,
 Сінсө лептас јенвевтө,
 Шуас: „ыжыд кымөрјас,
 Төвјас, рујас, саріјас,
 Важ мөз меным отсалөј,
 Содрөј васө тастіам!“
 Кутас шорөн визувтны,

Ключөн петны тастыг.
 Төдліс воэвыв Шыпіча
 Олөм—вылөм му вылыс
 Суслуннас да мывкыднас.

Отчид локтіс Шыпіча
 Кыжан інсаң керкаас.
 Сінјас сувтса југјалө.
 Щөктіс ыжыд пельса тыр
 Ва пыртлыны верјаслы*).

Арса шонді воэ летчіс.
 Мөдла пөлын вөр сајын
 Југыд кыа вјжөдө.
 Ежва лөна визывтө.
 Вічөдчан моз зірдалө.
 Кыркөщ дорын гыбалө.
 Нимкофасіг черыс,
 Кыа вылө лубујтчіг.

Рытыв војсаң унаөн
 Ежва куза пыжајас
 Нөжжөнікөн катісны.
 Чов ју вестө воісны.
 Сувтөдісны пыжјассө.
 Четчалісны ва дорө,
 Гусөнікөн рочасіг.
 Шыјас, пуртјас, сабляјас
 Југјалөны кіаныс.

Керка дорө воіены
 Шыпічаөс начкыны.
 Керка пыщкө пырісны,
 Ускөдчісны сы вылө.
 Ыжыд төдыс вічөдліс—
 Тыртөм сылөн пельсаыд!..
 (Верјас абу кывзөмаө).
 Секі сіјө лөкаңас
 Öдчөдчөмөн четчыштис,
 Кумыльгаөн лөкаңыс
 *) Верјас—слугајас.

Кутіс ваыс визувтны.
 Ојдіс керка пыщкөсыс,
 Ваыс лоі өшіңөз!...
 дугдіс петны лөкаңыс,
 Кумыльгаөн лептысны:
 Шыпічалөн ез тырмы
 Вын—ебөсыс, төдөмыс.
 Шыпічаөс гурілуک
 Рочјас секі кыскісны,
 Шыөн пуртөн вісны,
 Шојсө сөгга керкасан
 Öшінулө брунгісны.

Ва ускөдчіс керкаыс
 Öшіңөд і өзөсөд—
 Чов жулаңө визувтіс...

Ежва нылыд кывтөны
 Арса војын пыжајас.
 Езыс—зарні чукјөныс,
 дона кујас роч муө
 Комі муыс нуөны.
 Öтө пыжын Шондіныв
 Төлыс банкөд пукалө,
 Сөлөм вылас најөлөн
 Арса војыс пемыджык.
 Шыпічалөн верјасыс
 Ез дыр сені шенчыны.
 Чужјаліг да кучкаліг,
 Лөксө песіг аггыныс,
 Јагө шојсө кыскісны,
 Пыдө муө кодјісны,
 Небыд муөн тыртісны.
 Вылас ізјас течісны—
 Мед оз вермы четчыны.
 Јујас, ваяс төдісны
 Шыпічалыс кулөмсө:
 Ыжыд Ежва Сыктывкөд,
 Чов ју накөд өтвылыс,
 Пөсні јујас шорјаскөд,

Вегіг тыјас гөпјаскөд
 Ставныс секі шызісны,
 Ыжыд гыөн гызісны.

Локмөм гыјас Ежвалөн,
 Пывсан гыраа, -бығәomas,
 Кык вежон чөж ветлісны,
 Ез кыв налыс увгөмсө:
 Пыдын узіс Шыпича.

Пом.

Сыктыв керөсын
 Прокор шор дорын
 Ыбјас паскыдөс,
 Гујас мічаөс
 Быдмөны.

Рытив төлөн гычөмас
 Копрасөны шепјасыс!
 Сыктыв карө подa туж
 Сыктывдінган мунө сет.

Мунам туж куза,
 Гујас жужыдөс,
 Четјас гөгөрыд
 Нымкофасөны.

Пујас пөвсын тыдалө
 Веж кор пыцкын Сыктыв кар,
 Міча керкајас.
 Жежыд вічкојас,—
 Міжан дона комі кар.

Шужа вылын му шөрын
 Міча четјас быдмөны—
 Гөрдөс, віжөс, жежыдөс,
 Вылө журсө лептөмас
 Жежыд, дука турунјас.
 Сені кулө шыпича,
 Ыжыд төдыс Шыпича,
 Кулө пыдын му пын.

Віз.

Черанъ яс, гутъяс.

Черанъс коді оз төд:—гөгрөс рушкау, кыз,
Кыт сурө гөнъаса, зывек зев, пеж.
Корсө пыр пемыд ін, шондi сая. Кыд сен гез,
Гутъясөс жагөдны йталө, лөсөдлө вез.
Вескалө везжө гөлыык гут.

Аслыд таъ быдөн со корсан көт омөлык шуд!

Гут мыжөн вез пiө шедө—сен пом.

Горш черанъ важөн нын тапјөдлө вом;

Веж жугыд бугыла, куъ чукла кокъаса, грек,

Сіјөн і чужлөма: кабравны, пөдтыны век.

Виқөдлөј, пельсө лантөма, вугралө, шыш,

Видчысө гутъясөс.—абу таъ дыш!

Оз таъ ков велөдны, мајбырлөн артмө быд тор,—

Вөчас да гутыдлөн сінъасгыс чепесјө шор.

Пеж горшыд оз зев і термас, мед артмас бур вез.

Пельөсыг пельсө нужөдас вөснiдiк гез,

Сы бөрын нужөдас мөдөс, којмөдөс. Кевмыгас сiз:

„Јенмөј пө, төлөн ен жугөд көт, виъ.“

Мөдөдчас воъ—пыр—воъ, са бергөдчас бөр,

Вомлөсөн бөгтчас. А ку пiас лөкыс оз төр.

Маршјалө ветлө, угласiг, гөгралiг тыр,

Сiјассө йталө, көртө. Сiъ ужалө дугдывтөг дыр.

Колө өд вөчны—мед позыд оз косас, оз ор,

Кынөм тө вердны мед шедлас жө сөлөм нур тор.

Со коркө везыд iј артмөма, ештөма поз.

Шедлө-кө некушөм гутлы нын петны оз поъ.

Поз сая чераныд сувтө—видчысө сен:

„Кор, шуас, јөј гутөј, чөскыдөј шедлан те мем.“

Видчысны зев дыр оз ков, лебө сет шыгјалөм гут.

Шыг кынөм новлөдлө, зев конөр гөлыык, руд,

Өтiкла зургыглас, мөдлаө... Виқөдө—вез!

Вескыда сетчө јi шедө... Гөгөр бок гез...

Бөлікт сек казалө, код сійөс кыјөдө сен.
 Чепөсјө петны бөр. Тырмылас! пеж чераң сафмөма нин.
 Нөжјөник важјөдө гут дорө, вір јувыг, лок.
 Сінјасыс сувтсаөс, певјыштны лөсөдө кок.

Термасны весшөрө, зев бура төдө, мыј гут
 Лечкө-кө шедөма—пом сылы, чераңлөн шуд.
 Назөник гут дінө кыз рушку матыстчө пыр,
 Матыстчө.. Гутлөн нин неуна сафыс оз быр.
 Сөлөмыс коңөрлөн төдө, мыј мат воіс, пік.

Вескыда тіралө ставнас јөрмөма зік.
 Піскөдчө мездысны, бөррө,— но везыд оз лез.
 Весшөрө бордіассө чегјалө, шыбласө сіз:

Везјаснас јонжыка гартчө, выг везвылө вез
 Гартыштө гутөс. А сы кості—дінас нин пеж.
 Гут сетчө чуралө, веоіг тө лолыс оз шед.

Чераңлы мој вііс, көв сөгөа мыј керас, мед!
 Ускөдчө чераң, ва кокјаснас шымыртө, лок,
 Жагөдө коңөрөс гутөс—абу тая шог!

Зев горша, тіралан тушаыг ноңалө вір,
 Сөлөмсө бурмөдө, гажөдчө, чөсмасө дыр.

Кодлы мыј мог сетчөз? Тіралө, пурө пеж горш,

Пөттөзыс ноңалө: оз бара вір чутыд вош.

Пыдөсөз певјалас, помтөгөд мучитас дыр,

Кытчөз руд гутыдлөн мед бөрја вір воіт оз быр!

Жын выјө кулөмлыг—сен на тон пычиктө вын.

Віздөдлан коркө-да-ј гөлынік гутыд іј кын.

Тыртөм, куш, јікі мөз, вез пын өшалө гут.

Ештөма олөмыс, ештөма гөлынік, руд!..

Чераңлы Гут шојыд, кос кіл мөз, војд оз ков,—

Вез пыг шыбытө, мед, шуас, новлөдлас төв.

Чераңлөн сөлөмыс бурмөма, денвізө, пөт,

Важіктө бөр гортас. Вөтасө зев міча вөт

„Јона тая шаң ме. Став олөмөј лөгыд да бур.“

Аскөдыс сорнытө: „Міјанкөд он на зев дур!“

Мекөфыд таладор југыфын уна на ем.

Міјанлы, бур јөзлы, оз ков тая кувлыны нем.“

Гутыс, кодлыг ноңалөны вірсө, кодөн пөткөдчөны чераңјас, кодөс
 вөм бөрын шыбытөны ортсө-сјө лован те, деревнаын,— карын олыг
 гөлынік ужалыг морт.

Руд гутјасыс—сјө ті, топалөм сөд јөз, нем чөжныд песөыјас; ті,

пабрікын ужалыҗас **гутјасыс**—сijö ті, рам, тіравтөз полыҗ томінік нывјас.

Гутјасыс—сijö ті, сөлөм шөрјас, ебөсыҗ петөм ныв—бабајас.

Ставныд ті полыҗ, топалөм јөз, ті онө лыҗтө, снө куҗө аслыныд лычыд лун корҗны.

Гутјас—сijö ті, том вергө јөз, тіјанөс сарјас, озырјас асланыс горш өсна војна вылын вјалөны. Шуныкө, Гутјас—сijö ставныд ті, шудтөм, пыҗыртөм јөз. Тіјанлыҗ сөнјассыныд пычкөны мед бөрја вір-војттө, а кор нинөм оз кол, тіјанлыҗ шојјастө, кокні сөлөмөн зургөны ортө.

Гутјас-ті вынөсөдәд ас чужан-быдман мунытө, сетчө ембур лөсөдәд сөлөм сетәд, сы пыдәдә тәј тіјанөс рафөјтөны: муртса леҗыштөны көн-кө пемыд гід пелөсын, дука керкаын, шы нә төв, төдлытөг, норастөг локінзі кулыштны. Көнөрјас, гутјас, енө-өд буракө еша бурсө вөчлөј: ті, куш ті,—шөгөдлинныд барінјастө, асланыд вірнаныд, ловнаныд налы ті отсалід шөгөдчыныс, лептыҗныс.

Черанјасыс—сijö барінјас, озырјас, вір-јуыҗас, лөвсојыҗас, зарнә чөҗыҗас, двораңјас, мувыв урөсјас, кырсалыҗас, дәв һаң сојыҗас, быд-бама дармоједјас.

Черан ыс—сijö лөб лок олөм лад, озырјаслөн горшасөм, мыҗ колө аслаңө кыскөм, мыҗ сурө вөчөм, кыҗ сурө олөм, мырфысөм; сы өсна со бөрдөмсән бөрдөны став ужалыҗ јөзыс.

Черанјасыс—сijö озырјас, ғырыҗас, најө лөсөдләмаөс мјјанөс лычыны чорыд Законјас.

Черанјас—сijö тіранјас, најө мјјанөс кывтөм пемсө пөртөны.

Черанјас—најө ставныс, көн-мыҗ ем, мјјан сылі вылын јөктысјас. Гөл јөзөс најө кок улас талалөны, аҗөны, мыҗ некушөм ногөн мј огө вермө најө вез пыҗ мездыҗны, сijөн і нартітчөны пөҗјас, серавлөны мјјанлыҗ вермытөмсө, матө воөмсө.

Гутыс—сijö судчытөм ужалыҗ морт, кодлы сојны—паставны нинөм, кодлы кыз мырдөн лөб кывзыны став озырлөн лөсөдөм законсө.

Черан ыс—сijö ыҗыд пабріқант, коді лунтырја ліч мунтөг, лолышт-төг ужалөмыҗ мјјанлы мынтө, корысөлы моз мыччө, вөсөм гривен, зөв нин уна руб., а быд ужалыҗ вест вит—квајт гөҗыл сүјө аслыс зөптас.

Гутыс—сijö руда перыҗы, му пыдөссөс чуктөдлө быдсама ембурсө. Абу сылы өіөма ас уҗпомсыс овнысө: дука, пемыд му гуранас пөдө.

Черанјас—озыр банкірјас, кык вевсөн, кујім вевсөн барыш кулөны, оз пөтны, вөрсөны асланыс белетјаснас, вјөдчөны өтарө кызҗыка курыштны, пөвҗыштны ебөсыҗ петөм ужалыҗ јөзлыҗ ужалөм донсө. А кор-лөј ті кымынкө кујімур содтөд, лыстлөј,—реҗыд ескө аҗаннныд војска—сijа корөны озырјас тіјанөс, „бунтовшікјасөс“ лөнөдны.

Гутјасыс—сіјө шудтөм чельафјас, ічөтысаңыс јорөм кагајас. Кынөм пөт перјөм вөсна налы лоө мам морөс бердгаңыс да вескыда кык пес чурка дорө, гөр јур помө кутчигны, пабрікјасын, заводјасын помтөм ужсө помавны, курыд гінвасө нылавны. Лоө тај жугөдчыны,—он бурако гортсајастө шыгысла ві.

Сетчө нін јорлөма-дорлөма.

Черанјасыс—сіјө озыр бат мам. Шыг-луныс налыс чельафсө, вір јуыгјаслыс, оз вөтлы пөс паччөр вывзыс, сөкыд уж помас, најөс морыс оз ві.

Чераныс—сіјө весепөран, лок олөм лад, кор озырјас мыј вермөны мырфысөны, мыј көсјөны вөчөны, мыј колө, мыј лолыс лептө куралөны, мыј вынгыс ужалыс јөзөс віөны, пөдтөны, весіг муса чельафсө ужалыс јөзлыс морөс бердгыныс мырдөн ңещкөны. Сің пө і колө-озырөс дорјө, озырлөн гижөм Закон!

Гутыс—сіјө те, сөстөм, рамінік, гөлінік ныв: лебан паскыд карјасө медөн аслыд кынөм пөт корсны, сен те вескалан. пабрікант улө, прікатшік улө, чөсмөдлан налыс гінјассө. Кор пөттөзыс тенад гөль ембурнад вечмагасны, сек налы те мустөмман, мед оз јөзасны тенө сөкыд кынөмөн зургөны ортсө.

Черан—сіјө пеж проквост, озыр-пі, пыріг-петіг мөз шыкөдлө сөстөм ужалыс нывјасөс, вельмөдө быдөнкөд уэлыны, ачыс ошјысө, кымын уна сөстөм нылөс вермас шыкөдны, сымын сіјө, зывек—пеж, вылө пуксө.

Гутыс—сіјө те, чөв олыс, му піын гудрасыс крестанін. Сіјө те, матөвоөмыд пөсөн, лун ні вој он төдлы, барінлы ужалаң—тілзан: гөран, көзан-да ңансө он адзыв, быдтассө пуктан, да бөстө сө мөд: тенад вір-јуыс, горш барін—помешшік.

Черанјасыс—сіјө паскыд вотчінаа озыр јөз, воыс воө көртым дон лептысјас. Мед налы гылыда да шылыда овгас, мед позас пірыс—пірө ветлыны, шөвк—баркат новлыны—најө өтарө чінтөны уж-дон, кывтөм пемөсјас моз ныр вылас устөз ужөдөны ассыныс кесјылөссө, шөріөн—ужалысјассө, му көртмалысјассө, топалөм, медөн ужалыс јөзөс.

Гутјасыс—сіјө ті ставныд, кывтөм пемөсјас, топалөм, гөгөр сузлытөм јөз, нартітөм, матө воөм, сөд—пемыд војтыр.

Чераныс—сіјө лоө лок олөм лад, озырјаслөн дугтывтөг горшасөм, мырфысөм, гөль јөзөс барышјас вөсна гінва піын, гырп піын пөдтөм, быдсама ногыс нартітөм, мырдөналөм.

Гутјасыс—сіјө коңөрјас, мі ставным, сөд гөль војтыр. Ічөтысаңным мјанөс велөдлөмаөс быд вічко вөвтар возын тіравны, быд поп возын чегласны, налыс сөрөмсө кывзыны, ылөдлөмас верітны, сувчыны на возын, кор пеж горшјас мјанөс чуравтөз ад гуранөн повөдлөны, јөјјас-

өс. Абутөм—ины, абутөм рај вөснаыс уна нін ештылім тыртны мі мөсјасөн, межјасөн, ыжјасөн, дөраөн, кепыгөн, вурунөн, шаңгаён, ыж-куён, выјјасөн, кољкјасөн, рьгјасөн, һаңјасөн, зарһён, езысөн, ыргёнён поп—факлыг горшсө.

Гутјасыс—сіјө мі, јөј пемыд војгыр, пурғам мөд вераса јөзкөд әр-далан жура аркірејјас, мітрөполитјас вөсна.

Черанјасыс—сіјө попјас да манақјас, міжанлыг гөлөмјас гудрөдлыг-јас. Крістос вера вылө летчөмөн најө проповедујтөны міжанлы озырјас-лыг нартітөмсө гөлөмын пыкны, чөв овны, норагтөг, шы-һи-төв виң-гыртны, кывтөм пемөс моз быд вірјуыглыг кывзыны, сы воңын чегла-ны, на вөсна мөда мөдөс војнајас вылын начкавны. А муртса мед поп-манақ чукөр кағаласны міжанлыг озыр вылө воөм, сек вічко шөр-саң міжанөс лөк горшөн јорөны, анапема сыркөны ужалыг јөзлы: онө тај, шуас, лыгтөј озырлы дорышөн сувтны, јөј гөд пемыд јөзыдлы да кушөмкө лычыд лун корөны.

Черанјас војдөр чөвталісны капкан—везјассө ас горт гөгөраныс. Бөрја вив кутісны поэтыгны пагыд карјасө, көн јөзыс сулө-вушө, кыті став вузөсыс, һөбасыс мунө.

Вір-јуысјас рафејтөны зев везыгны уна пабрік-завода карјасын.

Муса пырыг поэтыгөны најө і погостјасө, дөревнајасө, сікјасө, быд-лаө, көн почө певјавны вермытөм јөзөс.

Көн сузчытөма олө ужалыг морт, көн уждысө—пессө крестанін—сетчө пагкөдө овмөссө, сарствосө лөгөдө аслыс вір-јај војыс озыр, лөк капіталіст. Быдлаын, быдлаын кытчө он вірөдлы, сен озырлөн леч зүг-өма, а зүгјас піас матө воөмаөг өткөн өтарө-мөдарө шыблагөны уж-алыг јөз, пөдөны, весіг тө шысө оз лөзлыны.

Кымынкө гінва тус, вір-војт кісөма нін немөвөјја гута—черана кост когаөм чөжнас. Кағтыштныкө ставсө, јурғыд сувтас, гө лөмыд дојмас, мыјда ужалыг јөзыслөн гырдыс летчылөма, мыјда ужалыг јөзыс піньсө векуштөмөн быдгама дојсла ымзалөмаөг, бөрдлөмаөг, сөс гыр—опсылөмаөг; шыгысла, вісөмысла кувлөмаөг; олөмсө јорөмаөг. Став мувыв лөкыс і пежыс, курыдыс—шоғыс мунлөма ужалыг јур выті.

Мыј сіјө колөмтө кағтывны? Горһыс мунө өніја јылыс, воңө јылыс.

Матысаңжык вірөдлам өніја гута—черана кост когаөм вылас, пур-гөм вылас, кызі најө олөм вөсна өта-мөдсө віјөны.

Вірөдлам кушөм ногөн налөн мунө коғныс. Рағлам озырлыг му-дөра кыөм зүгјассө, төдмалам налыс најан лунсө.

Мед буржыка вермам төдмавыс, міжанлы војдөр колө ставнымлы өтілаө өтувчыны.

Өткөн ми ог вермө, торјөн мијан вын оз судчы, вајо жө чукөртламө
ми ассыным вынјаснымөс өтлаө, мед вермылам ки-кокыңым көртөдјас-
нымөс раңны, мијанөс кутыг зугјассө орјөдлыны, чераң вез пыщыс мез-
дысны. Есщөм јона мијанөс көртавлөмаөс—дорлөмаөс, везјаснас зуглөм-
аөс, пемыд інас гартлөмаөс, көрт гөрөдөн гөрөмаөс вір-јуысјас. капи-
талістјас!

Шыбытлөј ылө кісынды көртөдјастө!

Путкылтлөј поззыныс вір-јуысјастө!

Чуксалөј, вемөсөз сафмөдөј быд ужалыс мортөс, восталөј налыс
өінјассө, мед міча шонді југөрыс пемыд јурас пырнысө пігтас, өөд пе-
мыд інсө ломчөдас, мед өти пемыд пелөс оз кол чераңлы поздысныс.
Мед оз вермыны вір-јай сојусјас сетчө везјасныс.

Ставыс тіјан көсјөм сајын!

Ок, ескө тіјан кө көсјөм гажныд вөлі, төданныд, ті ескө ставсө
зік вермід, важөн нін міча муыс тіјан кын вөлі.

Мыј шуны, чераңјас өні на јонөс, да зев өд најө ещаөнөс.

Гутјас, ті өткөн нінөм он вермө, весіг онө төдө, торјөн, разы-пелө
тіјан вынјасныд некытчө оз мөртчы.

Ен вунөдө, гутјас, ті лыдтөмөс, унаөнөс. Сен тіјан вынныд!

Ок ескө, өтвылыскө ті бостчылід,—өтчыдысөн пас—вартід став
көртөдсө, гөрөдсө. Отчыд ескө і колө вөлі бордјаснад шеныштны.

Сы дыра ті өткөн мырсанныд вез пын, он вермө воңсагны шыг-
лункөд, матыкөд, пөдтанныд весшөрө аснытө.

Өтувтчідкө, ті вермінныд өтчыдысөн вуштыштны шыглунсө, матсө,
өір курыд олөмсө.

Ставыс тіјан көсјөм сајын!

Велөдчөј, кужлөј нін, бөрја выв, көсјыныс!

Варыш.

~~20000728~~

Азрынз. ш. в. н. 4009
н. 474

Б. ? Салхад

Тој.

Ој, ој, ој!..

Воле, воле, муса чој!

Кушом ыжыд сурі тој!

Мыкө миға лудө бок,

Бөлөм тојлөн кылө кок.

Паккыд рушку, пычкө вір!

Менам мурдса сар оз быр!

„Он вермы весавны, јөј!

Чашјысан, бөрдан быд вој.

Абу-мөј јанғим, тој рок?“

Мам сетчө шуө: „Петкөдлы лок!“

Кыз пуртөн тојыслы: кош!

Тој мијан пурт улын—лощ!

Мыј ескө мијанлы моғ?..

Мед емкө,—кушом сен шог?

Сен мијан шогыс, бур јөз,

Најтын ми олам нем чөж.

Јона-на дојмалас гыж.

Вікөдлам, кодлөн сен мыж!

Кыс нін-нө-гөлыслы тојтөгыс,

Озырөс-кө рафејтө мајтөгыс!

Озырјас лөгыда олөны вөлі:

Сојөны, јуөны, мыј налы колө,

Грабітөм ембурөн јукөөны,

Езысөн, зарниөн пурсөны,

Вінаөн, бабаөн мырсөны,

Чөскыда мајтөгөн мысөны,

Лун космөс вежсөны, пывсөны!

Пельк луннас зев вылө пуксөны!

Мужикөс порө тужө пуктөны,

Быд восков сінмас і чуткёны;
 „Нымыд-пö мiстöм... чужöмыд гөд...
 Морт тужö пукзан,—сагтö он тöі,
 Мун татыс,пет бртсö, дука тој поз,
 Мыла те гужöмыд, кытчö оз поз!“

Мужікыд, ферт сіјö, һајт піын чужлöма.
 Öтлаын тојыскöд чужлöма, быдмöма,
 Гылыда овнысö абу-на кужлöма,
 Пыр сіјö јур вывті һајт піын пöдöма.

„Тојыскöд быдмiм мi, тојыскöд ворславлiм,
 Тојсö мi жалітам, рөд вылö колöдам,
 Тојөн мј озырöс, дугдывтöг казтылам:
 Вөтөн і вемöсөн, мунiгөн, шoјтчiгөн.
 Казтылам сојiгөн, јортчiгөн, шөгiгөн,
 Гажаа празникјас коллыгөн;
 Јурнымöс куштылам, серöv-тој вуштылам,
 Асывзан рытöзыс трiчкöдчöм кывлылам,
 Тој жылыс мојдам да нöдам,
 Сылан кыв сывлывлам:

„Кытчö-кö пыдö зев пырöма пыщ,
 Жöзö сен, оз ештыв долыштныд суш.
 Паччөрö водöма, вiсмöма тој,
 Ебöсыс петöма, шөгö, оз сој:
 Пывсанын пывсöма, сотöма бок,
 Лабiчсаң угöма-чегöма кок.
 Коркö і воöма гөд пемыд вој,
 Мыјыскö повзöма—кулöма тој.
 Пөвјасыс вөчöмас зарнылы горт,
 Гу вылын бөрдöмас зев уна морт.“

Мужікыд һајтөн һин тырö:

„Һајт-тај-да, но! шуö, мед,
 Зiкөз он сибды, гыжыштан, бырö.“
 А, һајтыс і черөн өз шед!
 Мыј, мортыд со гөд,
 Гөгөр оз судчы, һинöм оз төд.
 Вегiг оз гарышт:

„Һајттö-пö iдрышт,
 Чужö-пö һајт вöсна тој,
 Тој вöсна:—лöмалöм, дој,
 Гыжјасöм, лудöм,

Пөрөсјас вужом,
 Біалом, кістом,
 Тіравтөз кынтөм,
 Быдгама вјсөм.

Һајт вөсна кулығыс мыјтөм!..

Віңөдлан, пывганын баба
 Пывсөдө біалом кага.
 Кіјассө, кокјассө суркһалө,
 Донаөс, зарһіөс мурталө:

„Göd göлөмјас,
 Вомзәләмас.

Іс-как увлан.

Бур шуд вывлан,
 Курөкыс, воміңыс, тпу!..“

Мужік сен віңөдө, һинөм оз шу.

Сөласө, пөласө мам,
 Сещөм һин ныв-баба сам,
 Вом віңны зев бура кужөны,
 А вјсыјас өтарө чужөны.

Мед ыжыд пыс со пөрөсөн кујлә:

„Өдүк, мун ветлы-тө, вежа-ва вәјлы!

Господөј, те һин қөт вің!

Резыштам, оз-ө төкөтө лез.“

Аскһнас калыңјас мыскө,

Өбразјас, јенжажјас чышкө,

Весалө чуң суда са:—

Лөсөдө јукталан ва.

Оз бара вунөд,

Пывганө мунө:

Гор пырыс лезө.

Шог һин і вјставныс воңө:

„На, шуас, піјүкөј ју.“

Мужік сен віңөдө, һинөм оз шу.

Пастала, куңала ветлөдлө пөрөс.

Гөг сурөс орјөдлө, жүгөдө морөс.

Вескыда гутјас моз гылалө јөз.

Луныг-лун гу јөрын асыв быд чөж,

Шынасө, шој піын гүдрасө поп.

Сөд јөзлыс мөсјәөһн пәһөдө шог.

Мужіклөн му улө вескалі пі,

Бабасө топөдө, жагөдө би;
 Мужик нин гөтырлы лөбөдө гу.
 Горт бөрса тыгыртө—нинөм оз шу.

Кыңи-нө тожкөд висөм оз вуж,
 Воөма мужиклы мед сөкыд уж;
 Сафтөгис горзыны, векуштны пинь;
 Кың-таж со төв жылын кусө би кинь,
 Новлөдлө төлыс і кытчө оз ну,
 Мужик мөрт кусө і нинөм оз шу.

Син кыскыс кыршын моз лебалө поп,
 Сик гөгөр кышлалө, курксө быд ног,
 Петкөдлө сөд жөзлы кымөрјас саж,
 Воссталө жөзыслы абутөм рај..

„Өнi-жө бост те, да ыж тортө ну!“
 Лөкөн оз каңтышт і бурөн оз шу...

Озыркөд пөттөңыс сералас пөж.

— „Кодлыс те, мужикөј, сінсө он веж?.

дыр-ө-нө вiр јажнад јонмөдан му,

Најт пiө пырөмыд і нинөм он шу?..

Колөма важөн нин сөд пемыд вој,

Кык воын уна нин пыркөдiм тој;

Гырысјас, шөгжыкјас жагаліны,

Пулаөн, шы жылын кулаліны.

Колассө кокнида нырыштам мi,

Мед бөрја тојписө сотөма би.

Морт сојыс пөжјаслы воөма пом,

Мужикөј, сек нин көт вогтыв те вом,

Син боңыс пөлыштлы сөд пемыд ру,

долыда лолыштлы, „аттө-пө“, шу:

„Гуранө, најт пiө водөөма,

Лөк ногөн зев нин дыр уәөма.

Сивө пө, вемөсөн адңылі сап-пемыд вој,

Кујлиг чөж куртчаліс страот гырыс тој;

Аттө-да сивө шу, гажа жө му!

Богтлы-пө, Аннушка, чорыджык зу,

Адңан-пө—ветлөдлө поснидик тој,

Зилжыка весав мед астө оз бој!..

Уна-на Ежвалөн вiзывтас ва,

Јона-на вилөдас „божја раба.“

Лептылам, чөјјасө, тојјаслы ког,

Ыајт пѳын овны сѳз воҗо оз поҗ!
 Сөласөм, пөласөм зев сѳјө бур,
 А вѳсөмкө топөдас, ськөд он дур;
 Уналыҗ жендөдас, орјөдлас нем,
 Сафтөҗыд колмөдас, певјыштас вем.
 сьр нѳн ме мојда, уна нѳн вель.
 Тѳјанлыҗ јувастөҗ сөдмөдѳ пель.
 Пола, мед төв нырыс бокө оз ну,
 Уна на төда, да нѳнөм бг шу.

Төдтөм кывјас вѳгталөм.

Слуда—крутая береговая гора
 Сортас—ущелье
 Сарѳз—море
 Гон—овраг
 Сортны, кьрөдны
 Тьв, борд тьв—перо птѳцы.
 Сѳнесыны, вермасны-венчыны.
 Черевсѳс, черептѳс

Чѳвны, шльвгыны, лебчыны
 борднас өвттөҗ.
 Гундыр—змея
 Мөвпавны, думајтны.
 Јенеж—небо.
 Одөбтѳс, өдзөднѳс.
 Мутѳ—дьявол

Окруз. ишъ ~~н. 4009~~

н. 474
Б

Самехард

0-30.